

ERŐS KATALIN RENÁTA
A Szapolyai Krisztus Teste temetőkápolna búcsúlevele
Egy kora újkori oklevélhamisítás

A középkori ember életében a lelki javak gyűjtésére való törekvés legalább annyira fontos volt, mint az evilági vagyon gyarapítása. Az egyház tanítása és híres középkori magyar prédikátorok, mint Temesvári Pelbárt vagy Laskai Osvát szerint ugyanis az üdvösség Isten ingyenes kegyelme, ám ez a kegyelem növekszik a jócselekedetek által szerzett érdemek következtében.¹ Ezért a társadalom minden rétege, de különösen az anyagi feltételeikből fakadóan több lehetőséggel rendelkező jelentős nagybirtokos családok igyekeztek minél hathatósabb lelki javakat és érdemeket szerezni, olykor halmozni is, vagyonuk növelése és birtokaik felvirágoztatása közben. Így a társadalom legfelső rétegének tagjai ott találhatóak minden elterjedt jámborsági cselekedet elvégzésénél, nem csak a korai időkben, hanem a középkor utolsó századában is. Leginkább nagyobb összegű pénz- vagy birtokadományok köthetők hozzájuk, ami a kevésbé vagyonosoknak nem állt módjában, s amely által hathatósan tudtak segíteni egyes szerzetesrendek közösségein, templomokon vagy ispotályokon. Buzlai Mózes például királyi ajtónállómesterként 1501-ben gergellaki birtokainak összes jövedelmét az eperjesi Szűz Mária ispotálynak adományozta, Perényi Imre nádor pedig Töketeremesen építtetett kolostort a pálos szerzeteseknek.² A külföldi zárandoklátot tevők sorában szintén számos előkelő van, mint Drághi János vagy Brandenburgi György.³ A módosabbak a halál utáni, vagy evilági vezeklés enyhítésére szolgáló búcsúk megszerzéséből is kivették részüket, például az 1500-as – Magyarországon is elnyerhető – jubileumi év előnyeit megkapta 1501-ben Körmenyi Székely Miklós és Grabarjai Ferenc jajcai bán, vagy a Szent Péter-bazilika építésére adományozók által elnyerhető búcsút 1509-ben Kisvárdai Miklós és Brandenburgi György.⁴

Szerzetesházak legfőbb anyagi támogatói is előkelő családok voltak, ahogy például Csapi György, aki 1522. február 1-én a kassai ferences konvent ambitusának építésére kétszáz forintot adott.⁵ A szerzetesek pedig hálájuk jeléül imát és misét mondtak jóttevőikért, vagy részesítették közösségük szerzetesei által végzett jócselekedetek érdemeiben, vagyis konfraternitásukba fogadták, ahogy Csapi Györgyöt is, vagy például Szerdahelyi Dersffy Miklóst a pálos Miklós generális 1503-ban, és a már említett Körmenyi Székely Miklóst 1500-ban Laskai Osvát ferences előjáró.⁶ Kápolna alapítása és ehhez kapcsolódó, vagy éppen ettől független misealapítvány szintén az előkelő és vagyonos társadalmi réteg vallási elköteleződésének kifejezési eszköze volt. A Krisztus megváltó művét megelevenítő szentmise kegyelmeinek bizonyos célra történő felhasználása érdekében ugyanis a 15. századtól elterjedt a misealapítvány szokása, amiből minden jelentősebb család kivette részét, s ha máskor nem, végrendeletében hagyott összeget lelki üdvösségéért mondandó misére. Barlabássi Lénárd erdélyi alvajda például tátéi birtokát adományozta a gyulafehérvári templom oltárrektorának, cserébe pedig saját maga, testvére és utódai lelki üdvéért örökös mise-mondást kért, de megemlíthető Perényi Imre nádor vagy Bazini és Szentgyörgyi Tamás is.⁷ A 16. század ugyan már nem bővelkedett új templomok alapításában, de számos előkelő család kápolnát emelt, hogy saját és családtagjai nyughelyéről gondoskodják, mint például Nyírbátorban Bátori István erdélyi vajda, vagy Mezőtelegden Telegdi István.⁸ Okleveles adatokkal igazolható, hogy a 15. század második felében felemelkedő Szapolyai család is hasonlóképpen kivette részét szinte minden jámborsági cselekedetből.

A Szapolyai család Szepességben s az ország más részein lévő hatalmas magánvagyonának, és a család felfelé ívelő politikai pályafutásának alapjait Imre vetette meg. Az egyszerű köznemesi sorból származó Szapolyai Imre 1459-ben kincstartó lett, majd megszerezte a férfiaon öröklődő szepesi grófi címet, és végül élete végén a nádori méltóságot is. Szapolyai

¹ Pásztor Lajos: A magyarság vallásos élete a Jagellók korában. Bp., 2000. 15–16.

² Eperjes szabad királyi város levéltára. (Archivum liberae regiaeque civitatis Eperjes.) 1245–1526. (Írta és összeáll. Iványi Béla.) Szeged, 1931. (Acta litt. ac scient. reg. univers. Hung. Francisco-Io-sephinae. Sect.: Iuridica-politica. Tom. 2.) 317. (819. sz.) Pásztor L.: A magyarság vallásos élete. i. m. 142.

³ Csukovits Enikő: Középkori magyar zárandokok. Bp., 2003. 149–150. Pásztor L.: A magyarság vallásos élete. i. m. 142.

⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban: DL) 94 629., Diplomatikai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban: DF) 258 274., DL 82 293., DL 37 855.

⁵ DL 57 939., DF 275 558.

⁶ DL 21 883.; DL 94 623.

⁷ Pásztor L.: A magyarság vallásos élete. i. m. 78., 83.

⁸ Uo. 140.

Imrét 1487-ben bekövetkezett halála után öccse, István követte a nádori méltóságban, s ő lett az egyedüli ura a hatalmas birtokállománynak is, mely már ekkor az ország legnagyobb vagyonú birtokosává tette a családot.⁹ A méltóságok és birtokok halmozása mellett a Szapolyai család tagjai más magyar nagyurakhoz hasonlóan lelki előmenetelükre is nagy gondot fordítottak, s ennek érdekében szerzetesrendeket támogattak, misealapítványt tettek, kápolnákat építettek, búcsút és más lelki előnyt biztosító kiváltságokat szereztek. A Szepességben letelepedett szerzetesrendek közül a Szapolyai család elsősorban a pálosokat és a karthauziakat támogatta. 1465-ben például Szapolyai Imre telket adományozott a regéci kolostornak, s egyúttal felmentette a földesúri adófizetés alól.¹⁰ Nem csak birtokadományozás esetén, hanem számos más alkalommal is részesítették egy-egy szerzetesház jobbjait adókedvezményben, vagy magukat a szerzeteseket mentették fel vámok, illetve borkilenced fizetése alól.¹¹ Szapolyai Imre annak a szentírásai alapokon nyugvó egyházi kívánalomnak is eleget kívánt tenni, amely a szegények támogatását írta elő. Ezért 1466-ban évi 12 forint fizetését rendelte el a késmárki Szűz Mária-ispotálynak, egy évvel később pedig Késmárkon ispotályt is akart létesíteni, amiről egy, a városi tanácsnak címzett levél tanúskodik.¹² A vezeklés enyhítésére létrehozott búcsúk megszerzéséről is vannak adatok a család tagjainak életéből: Szapolyai Imre kincstárnokként 1461. decemberében Mátyás királlyal, Erzsébettel, Ország Mihály nádrorral és István kalocsai érsekkel együtt azt a kegyet nyerte el II. Piusz pápától, hogy évente egyszer szabadon választott gyóntatója a Szentszéknek fenntartott esetek alól is feloldozhassa, életében egyszer és halálos ágyán teljes búcsút adhasson, valamint fogadalmait átválthassa.¹³ Az a tény, hogy Szapolyai Imre a királlyal és az ország legjelentősebb tagjaival együtt, ráadásul kérés nélkül, a pápa saját indíttatására nyerte el a kegyet, a király környezetében betöltött kiváltságos helyét mutatja, s egyben törekvését, hogy minden téren kihasználja jelentős kapcsolatait, akár lelki előnyök megszerzésében is. Imre öccse és nádori méltóságban utódja, István hasonlóképpen kiszakozott lelki javakat. 1462. október 22-én Szécsi Dénes esztergomi érsektől kapott kiváltságlevélben azt a kegyet nyerte, hogy szabadon választott gyóntatója feloldozhatja a püspököknek fenntartott esetek alól is.¹⁴ A társadalom felső rétegének szokásához igazodva a család méltó temetkezési helyről is gondoskodni kívánt, s egyben olyan helyről, ahol minden elhunytól megemlékeznek elsősorban szentmise, de akár más imádságok, halotti zsolozsma vagy könyörgések elmondásával is, ezért Szapolyai István 1473-ban a szepességi Csütörtökhelyen a templom hajójának déli oldalán kápolnákat alapított, melyet minden bizonnyal temetkezési

helyül kívánt használni.¹⁵ A legmagasabb tisztségek megszerzésében és a magánvagyon gyarapításában élen járó Szapolyai család tehát mindent megtett azért, hogy lelki érdemeket is gyűjtsön, bizonyítva vallási elköteleződését és buzgóságát.

Az üdvösség elnyerésének kérdése, s a kiérdemléseért végzett jócselekedetek, imák végzése meghatározta a középkor emberének mindennapjait. Mivel azonban az üdvözülés megtörténtéről nem lehetett bizonyosságot szerezni, ezért legalább akkora törekvés mutatkozott arra is, hogy elhunyt szeretteik számára kiesdjék az örök boldogságot. Ennek megfelelően elsősorban misét mondtak az elhunytakért, de különféle lelki érdemeket is szereztek meghalt rokonok számára. Így például amikor egy rend konfraternitásába felvételüket kérték, olykor nem csupán élő családtagjaik, hanem elhunytjaik lelki érdekekben való részesítését is kívánták.¹⁶ Ugyanígy a halottak búcsúban való részesítése is elterjedt szokás lett a 14. századtól, olyannyira, hogy a hazánkban is meghirdetett 1500-as jubileumi év kihirdetési bullájában VI. Sándor pápa engedélyezte elhunytaknak a búcsút, amennyiben valaki teljesíti az előírt feltételeket.¹⁷ A társadalom élen álló gazdagabbaknak ennél jóval nagyobb lehetőségük nyílt saját és hozzátartozójuk részére haláluk utáni misékről, imádságokról is gondoskodni, s méltó temetkezési helyet emelni. A Szapolyai család Krisztus Teste temetőkápolnáját a Szent Márton káptalani templomhoz csatolva a mai Szepeshelyen Szapolyai István építtette meg 1488 és 1493 között. Az építkezésre elsősorban a 12. században alapított prépostsági templom felújítása adott lehetőséget, melyhez 1382-ben már építettek egy Krisztus Teste kápolnákat három oltárral.¹⁸ A 15. században Stock János prépost elkezdte a templom átépítését, mivel az kicsinek bizonyult, elsősorban a búcsúk vagy zsinatok alkalmával. A fennmaradt búcsúlevelek tanúsága szerint nem sokkal az alapítás után, 1307. január 14-én Tamás esztergomi érsek negyven napos búcsút adott a felszentelés évfordulójára, valamint Szent András apostol ünnepére és nyolcadára.¹⁹ A következő évszázadban IX. Bonifác pápa 1402. március 1-én a velencei Szent Márk-székesegyház búcsúját adta („ad instar”) a templomot Krisztus mennybemenetele ünnepén és az utána következő három napon meglátogató híveknek, s hogy már ekkor népszerű zárandókhelynek számított a templom, azt bizonyítja, hogy tizenkét időszaki gyóntatót engedélyezett e búcsú idejére. Bonifác pápa azonban még ez év december 22-én visszavont minden „ad instar” búcsút, így csupán egyszer adódott a híveknek lehetősége a vezeklés ilyen

⁹ A Szapolyai család oklevéltára. I. Levelek és oklevelek (1458–1526). (Közreadja: Neumann Tibor.) Bp., 2012. (Magyar történelmi emlékek, okmánytárak.) 7–8.

¹⁰ Uo. 107–108.

¹¹ Uo. 124., 164., 261–262., 291., 298–300.

¹² Uo. 114–115., 118–119.

¹³ *Augustin Theiner: Vetera monumenta historica Hungarum sacram illustrantia.* I–II. Roma 1859, 1860. II. 371–372.

¹⁴ DF 264 588.

¹⁵ *Divald Kornél: Építészeti emlékek.* In: Szepesvármegye művészeti emlékei. I. (Szerk. Vajdovszky János.) Bp., 1905. 62.

¹⁶ DL 88 995.

¹⁷ *Eusebius Amort: Historia Indulgentiarum. De origine, progressu, valore ac fructu indulgentiarum, nec non de dispositionibus ad eas lucrandas ac requisitis, accurata notitia historica, dogmatica, polemica, critica.* Velence, 1737, 411. A sok vitát kiváltó kérdésben végül arra jutottak a híres egyházjogászok, teológusok, hogy a halottak számára a búcsú közbenjárásért nyerhető el.

¹⁸ *Divald K.: Építészeti emlékek i. m. 13–14.*

¹⁹ DF 272 736., regesztája: *Kristó Gyula: Anjou-kori Oklevéltár. II. (1306–1310) Bp.–Szeged, 1992. II. 55. (112. sz.)*

nagy mértékű csökkentésének kieszközlésére.²⁰ A század második felében, 1459-ben II. Piusz pápa aztán a vezeklésből hét év és hét negyvenedet engedett el mindenkinek, aki a prépostsági templomot nagycsütörtökön, Szent Márton és a felszentelés ünnepén, a temetőben lévő Szent András-kápolnát pedig a névadó ünnepén meglátogatja, és az épületek fenntartásához, felújításához vagy az isteni kultuszhoz szükséges eszközök megszerzéséhez adakozik.²¹ Négy évre rá, 1463. december 26-án pedig Dénes esztergomi érsek a Szent Márton-templomnak, a temetői Szűz Mária- és Szent András-, valamint a préposti kúriában lévő Mindenszentek kápolnának engedélyezett száz napos búcsút több mint hetven ünnepnapra és minden vasárnapra.²² Így nem meglepő, hogy valóban nagy tömegek keresték fel az év szinte minden vásár- és ünnepnapján a Szent Márton-székesegyházat, ami ennek következtében kicsinek bizonyult a hívek befogadására. Az új székesegyház építését az 1460-as évek elején a lőcsei egyházmegyei zsinaton Stock János prépost vetette fel, amihez az az ezer forint állt rendelkezésre, melyet Pálóci György esztergomi érsek és szepesi prépost hagyott 1439-ben kimondottan a székesegyház megnagyobbítására. Az alapkövetételre 1462-ben került sor, ám két év múlva meghalt Stock János, és utóda csak Rómából való visszatérése után, 1472-ben folytatta az építkezést. Végül 1478-ban Sirokai László szentelte fel a felújított székesegyházat.²³

A székesegyházhoz kapcsolódó, Szapolyai István által építtetett Krisztus Teste kápolna újjáépítése tehát a Szent Márton-székesegyház felszentelése után tíz évvel kezdődött meg és 1493-ra fejeződött be.²⁴ A kápolna oltárképén Szűz Mária megkoronázása látható, amiért olykor Szűz Mária-kápolnának is nevezték, ahogy Szapolyai István is végrendeletében.²⁵ Amikor 1499-ben Szapolyai István meghalt, ide temették, majd 1521-ben feleségét, Hedvig tescheni hercegnőt is.²⁶ A Krisztus Teste kápolnáról Hedvig és fiai, János és György rendelkeztek 1510. január 9-én kiadott oklevelükkel.²⁷ Ebben jelentős adományt tettek a kápolna, illetve annak rek-

tora javára: az Abaúj megyei Somodi mezővárost minden tartozékával és hasznával, a város minden vámját, két Zemplén megyei birtokrészüket Kisfalud és Szeg birtokon, a szepesi körzetben Kolbach birtokukat, és a Szent Márton-egyház temetője mellett épített kőházat adták örök jogon. Az adományok mellett meghatározták a kápolna működését és a rektor ezzel kapcsolatos kötelességeit. A rektor személyének megválasztásáról úgy rendelkeztek, hogy amíg a családnak van élő leszármazottja, addig ők választanak alkalmas kápolnarektort, ha azonban a család kihal, a prépost feladata lesz a kápolna tagjai közül megfelelő rektort állítani a kápolna élére. Ezen felül úgy rendelkeztek, hogy a kápolnarektor a prépost vagy helynöke joghatósága alá tartozzon, s ők ítélik meg, hogy a kápolna vezetői ellássák papi kötelességüket, ezért pontosan meghatározták a szentmisek rendjét és formáját is: énekes misét rendeltek el minden vásár- és ünnepnapra, ezen kívül vasárnap a Szentháromság, kedden Szent Imre, csütörtökön Krisztus Teste, szombaton Szűz Mária tiszteletére, valamint hétfőn az elhunytakért, szerdán a bűnösökért kellett szentmisét bemutatniuk, pénteken pedig Krisztus szenvedéséről kellett megemlékezniük. Mindezek elvégzésére előírták a rektornak, hogy hat káplánt válasszon, olyanokat, akik erkölcsüket és életmódjukat illetően példamutatóak, s akik segítik az isteni szolgálat elvégzésében, melyekhez a szentmise bemutatásán kívül hozzátartozott az ünnepi körmeneten való részvétel, a Szűz Mária zsolozsma és a matutinum napi elimádkozása, ünnepnapokon a vesperáson való részvétel, valamint minden nap négy szentmise bemutatása. Mindezek ellenőrzésével a rektort bízták meg. Ezen kívül a mindennapi zsolozsma elmondására és az énekes szolgálat végzésére a rektornak négy káptalani tanulót is választania kellett. Az alapítók előírták a család elhunytjaiért mondott imákat is a rektornak és segítőinek: Szapolyai Imre és István halálának évfordulóján gyászmisét kellett bemutatniuk és a halotti zsolozsmát elénekelniük. A rektor kötelessége volt ezen kívül a kápolna számára gyertyáról, borról, misekönyvről, miseruháról, serlegről s a kápolna minden szükségletéről gondoskodni, azokról leltárt vezetni, s ő volt felelős a kápolna épületének épségéért is, valamint az esetleges felújítási munkákat a kápolna bevételéből kellett fedeznie. Mindezekről a pontos előírásokról három példány készült az oklevél tanúsága szerint: egyet megőriztek a kibocsátók, a másodikikat a Krisztus Teste kápolnába, a harmadikat pedig a káptalanba és a préposthoz küldték megőrzésre.

Alig több mint egy évvel az első kiváltságlevél kibocsátása után, 1511. április 19-én kelt az az oklevél, mely 1553-as átírásban maradt fenn, s melyben állítólag Hedvig és fiai felülvizsgálták korábbi rendelkezésüket, s módosításokat hajtottak végre benne.²⁸ Az 1511-es oklevél kibocsátója János bíboros, akit a szöveg szerint hitelt érdemlő oklevelekkel Szapolyai István nádor özvegye, Hedvig tescheni hercegnő, valamint fiaik, János erdélyi vajda és György örökös szepesi ispán nevében megkeresett Szmrecsáni Kristóf, Palotai Horváth

²⁰ IX. Bonifác pápa bullái. Második rész. 1396–1404. (Vatikáni Magyar Okirattár. Első sorozat. Negyedik kötet) (a továbbiakban: Mon. Vat. I/4.) Bp., 2000. 416–7.; Zsigmondkori Oklevéltár. II. (1400–1410). Első rész (1400–1406). (Szerk. Mályusz Elemér.) Bp., 1956. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 3.) 1474. sz.; *Emil von Ottenthal*: Regulae cancellariae apostolicae. Die Päpstlichen Kanzleiregeln von Johannes XXII. bis Nikolaus V., Gesammelt und Herausgegeben. Innsbruck, 1888. 76.

²¹ *Theiner*, A.: Vetera monumenta. i. m. I. 344–345. DF 272 886., DF 292 464. ²² DF 272 887.

²³ *Hradszky József*: Vándorlások a Szepességben. Szepesvár és környéke. Igló, 1884. 89–90.

²⁴ *Divald K.*: Építészeti emlékek. i. m. Újabbban foglalkozott a témával: *Véronika Kucharská*: Ducissa. Život kňažnej Hedvivy v časoch Jagelovcov. Bratislava, 2014. 170–181., illetve: *Klaus W. Ruminski*: Die Kirche St. Martin des Zipser Kapitels. *Acta Historiae artium. Academiae Scientiarum Hungaricae*, 22 (1976: 1–2) 21–54. Továbbá: *Martin Homza–Stanislaw Andrzej Sroka*: Historia Scepusii. Vol. 1. Dejiny Spiša. 1. Bratislava–Krákó, 2009. 400–412., 435–437.

²⁵ *Analecta Scepusii sacri et profani*. (Collegit et notis illustravit Carolus Wagner.) Pars I–IV. Posonii et Cassoviae, 1774–1778. (a továbbiakban: *Analecta*) 148.

²⁶ *Hradszky J.*: Vándorlások a Szepességben. i. m. 92.

²⁷ A Szapolyai család oklevéltára. i. m. 303–308.

²⁸ DF 278968. és DF 249080. Hiányos kiadása: *Analecta* i. m. I. 364–366.

Mihály és Szemere Mihály, hogy a szepesi káptalan templomának déli oldalához kapcsolt Krisztus Teste kápolna ügyében tett legutóbbi rendelkezésüket megerősítse. János bíboros pápai küldötti hatalmánál fogva pedig a „hiáavalót és haszontalant” visszavonta. Az oklevél tanúsága szerint elsőként azt rendelte el, hogy a kápolna rektorai az esztergomi érsek fennhatósága alá tartozzanak, aki a javadalmazás jogát is megkapta, ezen kívül megszabta, hogy az érsek legyen felelős a kápolna javainak megőrzéséért, a rektor erkölcsi feddhetetlenségéért, valamint ő vagy vikáriusa erősíthesse meg a rektor végrendeletét, cserébe pedig a rektorok három aranyat fizessenek az érseknek. A rektor kötelességeit abban módosították, hogy előírták részvételét az egyházmegyei zsinaton, csak három káplánt kellett fenntartania a kápolna liturgikus szolgálatának végzésére és jogszolgáltatás céljából, valamint végrendeleti ügyek intézésére. Az 1510-es rendelkezéshez hasonlóan a rektor kötelessége volt a kápolna épületeinek és épségének megőrzése, s az új intézkedés szerint az ő joga volt az oltárjavadalmak adományozása. A rektort ezentúl „comes capelle”-nek, vagyis kápolnaispánnak hívhatták, s joga volt vörös pecsétviaszt használni. Mindezen változtatások és módosítások után pedig a bíboros teljes búcsút engedélyezett mindenkinek, aki Krisztus Teste ünnepén meglátogatja a kápolnát, és alamizsnával segíti. Ezen oklevél fényében tehát úgy tűnik, hogy az alapítók jelentős változtatásokat tettek a kápolna működését illetően. Számos jel azonban arra utal, hogy ez az oklevél hamis, ráadásul nem is 1511-es, hanem későbbi hamisítvány.

A két oklevél közti különbség elsősorban abban mutatkozik, hogy ki választja a rektort, és kinek van joga a rektor felett. Míg az eredeti oklevél szerint mindez a prépost feladata és joga, addig az 1511-esben az esztergomi érseké. A másik jelentős eltérés abban mutatkozik, hogy a kápolna javadalmából a rektornak mennyi káplánt kell alkalmaznia a liturgikus feladatok elvégzésére, s azok mindennemű ellátásáról gondoskodnia. Míg az első oklevélben hat káplán és további négy iskolás, addig a másodikban összesen három szerepel, s igaz ugyan, hogy eszerint az esztergomi érseknek is kell három aranyat fizetni az általa biztosított védelemért, ám ez az összeg nem mérhető össze három káplán eltartásának költségeivel, már csak azért sem, mert úgy tűnik, hogy egyszeri juttatásról van szó. Ezen kívül figyelemre méltó a rektor „kápolnaispán” elnevezésének kérdése, valamint a kápolnát meglátogató híveknek adott búcsú.

Az 1511-es oklevél hamis volta mellett számos érv szól, melyek közül egyik a kibocsátó személyének kérdése. Az oklevél szerint a kibocsátó János presbiter bíboros, aki a S. Sixtus templom címét viselte, valamint Magyarországra, Csehországra és ezeknek alávetett vidékre küldött pápai követ volt. 1511-ben azonban a S. Sixtus címet viselő presbiter bíboros Achilles de Grassis volt.²⁹ János nevű, S. Sixtus templom címét viselő bíboros De Dominis János volt, aki valóban járt

Magyarországon pápai követként, ám a 15. század elején: 1409-ben, valamint 1418. július 10. és 1419. június 6. között. A domonkos rend kötelékébe tartozó De Dominis János 1408. március 26-tól raguzai püspök volt, majd ugyanezen év május 9-én XII. Gergely bíborossá nevezte ki.³⁰ Először azért küldte 1409. január 8-án XII. Gergely Magyarországra Zsigmond királyhoz követnek, hogy biztosítsa a király támogatását a pisai zsinatot összehívó, s pápaságát el nem fogadó bíborosokkal szemben. János követsége sikeres volt, olyannyira, hogy Zsigmond követeket sem küldött a pisai zsinatra.³¹ Nem egészen tíz év múlva, a konstanzi zsinat által megválasztott pápa, V. Márton ismét Magyarországra és Csehországra küldte De Dominis Jánost, elsősorban a husziták elleni küzdelem megsegítésére.³² Ez a követsége már nem volt olyan sikeres, ugyanis hiába támogatta a királyt a cseh rendekkel való tárgyaláson, nem értek el eredményt. 1419. június 6-án pedig Budán meghalt a bíboros.³³ Ő tehát semmiképpen nem lehetett 1511-ben pápai követségben Magyarországon.

A kiváltságlevél datálása szintén hibás, ugyanis azt írja, hogy az oklevél az Esztergom egyházmegyei Nosztrán (Márianosztra) kelt, május kalendája előtti 13. napon, V. Márton pápa pontifikátusa alatt, 1511-ben. Mivel V. Márton 1417 és 1431 között volt az egyház élén, ez a datálásban olyan hiba, melyet nehéz lenne véletlen elírásnak tekinteni.³⁴ Minden bizonnyal a hamisító eredeti oklevélmintának János bíboros egyik oklevelét használta, melyet Márianosztrán adott ki, ahol 1352-ben Nagy Lajos király alapított pálos kolostort.³⁵ Azt nem lehet tudni, hogy pontosan mikor és miért járt Márianosztrán János bíboros, de a pálos renddel való kapcsolat más adat is bizonyítja. 1417. december 13-án ugyanis nagyobb penitenciáriusként közvetítette a pápa pálos szerzeteseknek adott kegyét, mely szerint szabadon választott gyóntatójuk halálos ágyukon teljes búcsút adhat nekik, a szerzetesek pedig cserébe minden pénteken a zsolozsma után az 50. („Könyörülj rajtam Istenem” kezdetű) zsoltárt kellett elimádkozniuk könyörgéssel, a laikus testvéreknek pedig öt Miatyánkot és öt Üdvözlégy Máriát kellett elmondaniuk.

Az oklevél hamis voltának további bizonyítéka a szóhasználat, elsősorban a búcsú adományozását illetően. A kiváltság adományozását így fogalmazza meg: „Mi tehát [...] követi hatalmunkból, Krisztus szenvedése, a legszentebb Szűz Mária, Péter és Pál apostolok és minden szent érdemei által a fogadalmakat kivéve minden bűnük és vétjük teljes elengedését adjuk a valóban bűnbánóknak és bűnvallóknak, bárkinek, aki ezt a Krisztus Teste kápolnát évente Krisztus Teste ünnepén kegyesen meglátogatja, alamizsnát ad és a szentmisen részt vesz.”³⁶ Noha a megfogalmazás sokban azonos az

²⁹ Achilles de Grassis-t 1511. március 17-én nevezte ki II. Gyula pápa, s 1517. július 6-ig viselte a címet, amikor X. Leó pápa a Transtiberiszi Szűz Mária templom címét adta neki, melyet 1523. november 22-én bekövetkezett haláláig viselt. *Conrad Eubel*: Hierarchia Catholica medii et recentioris aevii, sive summorum pontificum, S. R. E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series. I–III. Monasterii, 1913–1923. I. 66., 70.

³⁰ *Eubel*, C.: Hierarchia Catholica i. m. I. 31. és 421.

³¹ *Fraknói Vilmos*: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szent-székkal. I–II. Bp., 1901–1902. I. 316.

³² *Fraknói V.*: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései. i. m. II. 3.

³³ *Eubel*, C.: Hierarchia Catholica i. m. I. 31. 1832. április 9-én boldoggá avatták Dominis Jánost.

³⁴ Amikor Wagner Analectájában közölte az oklevelet, egyszerűen II. Gyula nevét írta oda, holott az oklevélben egyértelműen V. Márton szerepel.

³⁵ *Kisbán Emil*: A magyar pálos rend története. I. 1225–1711. Bp., 1938. 96.

³⁶ „Nos igitur [...] dando ex nostre legationis auctoritate per merita passionis Christi, ac beatissime virginis Marie beatorum Petri et Pauli

eredeti búcsúlevelek szövegével, ebben a formában a középkor folyamán nem adtak búcsút, nem használták az „absolutio” szót a vezeklés enyhítésének adományozására. A mintegy 350 vizsgált pápai, bíborosi, érseki vagy püspöki búcsúlevél szövegében egyetlenegyszer sem fordul elő az „absolutio” a búcsú adományozásának kifejezésére, helyette vagy csupán a vezeklés elengedésének napokban vagy években meghatározott számát írják, vagy az „indulgentia” fordul elő, vagyis így fogalmazzák meg a vezeklés enyhítésének engedélyezését: „[...] bízva a Mindenható Isten kegyelmében, valamint Szent Péter és Pál apostol tekintélyében, a kirótt vezeklésből negyven nap elengedést és Úrban kegyesen engedélyezünk nekik.”³⁷ Hogy nem János bíboros különleges búcsúadományozási szóhasználatáról van szó, azt bizonyítja egy kiváltságlevél, mely első követségének idejéből, 1409-ből maradt fenn. Ebben a teljesen szabályos búcsúlevélben a bíboros a Nyulak-szigeti domonkos apácák Szűz Mária-kolostorában nyugvó boldog Margit sírját meglátogató, s a templom vagy a kolostor javára adakozó híveknek száznegyven napi búcsút engedélyezett.³⁸ Az „absolutio” kifejezést búcsúadományozás alkalmával azért is kerülhették, mert elsődleges – ti. bűnbocsánat – jelentése miatt számos félreértésre adhatott okot. A búcsú ugyanis nem a bűnbocsánat, vagyis a gyónás helyettesítésére, hanem a bűnbocsánatban kirótt vezeklés enyhítésére jött létre.³⁹ És noha számos félreértés volt éppen ebben a kérdésben, s olykor egyes búcsúpédikátorok szándékosan bűnbocsánatként hirdették a búcsúkat a nép félrevezetésével, azért hogy a búcsút minél vonzóbbá tegyék, az egyház mindig hangsúlyozta, hogy azok csupán a vezeklés enyhítésére szolgálnak, és az egyházi vezetők komoly lépéseket tettek, hogy a búcsúk eredeti jelentését megtartsák és tisztázzák.⁴⁰ Az 1511-ben kelt

apostolorum, ac sanctorum omnium vere penitentibus et confessis absolutionem ab omnibus peccatis et culpis, exceptis votorum casibus, quicunque eandem capellam corporis Christi, singulis annis ipso festo Corporis Christi devotissime elemosinarum largitionibus, missarumque celebrationibus visitaverint.” DF 278 968.

³⁷ „...de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri Pauli apostolorum auctoritate confisi quadraginta dierum indulgentias de iniunctis sibi penitentibus in domino misericorditer relaxamus” DF 215 160.

³⁸ Codex Diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. X/4. (Studio et opera Georgii Fejér.) Budae, 1841. 771–772.

³⁹ Schütz Antal: Dogmatika. A katolikus hitigazságok rendszere. Bp., 1937. II. kötet. 572.

⁴⁰ Robert W. Shaffern: The Penitents Treasury. Indulgences in Latin Christendom, 1175–1375. Scranton, 2007. 152. A leghíresebb az ún. „a poena et a culpa” vita, melynek lényege, hogy a búcsúengedélyező oklevelekben feltűnt kifejezés egyes középkori és későbbi teológusok és történészek szerint azt jelentette, hogy a búcsú a bűntől és a büntetéstől is megszabadít. A kérdés tisztázására például 1402. december 22-én IX. Bonifác pápa minden „büntetéstől és a bűntől” vagy „minden bűnének teljes búcsúja” kitélt tartalmazó búcsút visszavont, a római jubileum vagy a Szentír vagy akármelyik híres bazilika mintájára adott búcsúkkal együtt, és megtiltotta a megerősítésüket. E. Ottenthal: Regulae cancellariae apostolicae. i. m. 76. A tévedések elkerülése végett a 13. század elejétől bevezették a „vere penitentibus et confessis”, vagyis „valóban vezeklőknek és bűnbánóknak” illetve a „corde contritus et ore confessus” kitéltet. Henry Charles Lea: A History of Auricular Confession and Indulgences in the Latin Church. III. Philadelphia, 1896. 60. A legfőbb érv az ellen, hogy az egyház teljes búcsút a gyónás helyettesítésére használta az, hogy a teljes búcsút engedélyező pápai bullák szólnak arról is, hogy a búcsú elnyerésének különleges időszakában a gyónás igénye miatt számos ideiglenes gyóntatót alkal-

oklevél eredetiségének megkérdőjelezését tehát a benne lévő szóhasználat is támogatja.

A felsorolt érvek mellett a kérdéses oklevél egy fontos egyházi jogi kérdést is felvet azáltal, hogy bíborosnak, illetve pápai követnek teljes búcsú adományozásának jogát tulajdonítja. A búcsúadás joga az egyház kormányzói hatalmához tartozik, hiszen Krisztus Péternek adott megbízására vezethető vissza, ezért hivatalból csupán a pápa és a kormányzás hatalmát képviselő püspökök adhattak vezeklést enyhítő kiváltságot. Az 1215-ös IV. Lateráni zsinat úgy rendelkezett, hogy noha a búcsúadás joga általában a pápát illeti meg, a püspök is adhat negyven napi, illetve templomszenteléskor egy évi búcsút.⁴¹ A legnagyobb búcsú kiváltságnak számító teljes búcsút azonban kizárólag a pápa adományozhatta, vagy akit ő erre kimondottan felhatalmazott. A felhatalmazásra elsősorban akkor került sor, amikor valamelyik pápa elküldte követét egy területre fontos kérdések megtárgyalására. Így a pápai követek – noha eredetileg csupán negyven napos búcsú engedélyezésére volt joguk – pápai utasításra megbízatásuk idejére sokkal szélesebb körű kiváltságadásra nyerhettek felhatalmazást.⁴² A Magyar Királyságba érkezett követek közül például a 14. század közepén hazánkba küldött Guido bíboros száz nap elengedést adhatott templomok, ispotályok vagy hidak építésében és helyreállításában segítőknak, a szentmiséin, illetve prédikációin, vagy a miséin más által mondott prédikációkon részt vevőknek pedig egy év és egy negyvenedet, a 15. század második felében hazánkban járt Barbó Márk viszont már akár három évi búcsút is adományozhatott a szentmiséin részt vevő híveknek.⁴³ Nem sokkal később, az 1470-es évek végén Aragóniai János már engedélyezhetett teljes búcsút, de kizárólag a török elleni hadjáratra adakozóknak; a jelentősebb egyházi helyeket meglátogatók és azok javára adományozók számára tíz évnapi búcsút adhatott, a kisebbek esetében pedig az elengedés mértéke hét év lehetett.⁴⁴ A 16. század első felében Magyarországon teljhatalmú pápai követnek kinevezett Bakóc Tamás szintén felhatalmazást nyert, hogy a híveknek teljes búcsút adhasson, de csupán akkor, amikor püspöki öltözékében (in pontificalibus) ünnepi misét celebrál és az uralkodó és az előkelők is jelen vannak, egyébként hat évet, illetve más általa választott főpap által celebrált szentmisén résztvevőknek három évet, egy városba történő első bevonulása alkalmával pedig a résztvevőknek egy évet engedhetett el csupán vezeklésükből.⁴⁵ Az tehát látható, hogy pápai követek megszentelt helyek meglátogatásáért teljes búcsút nem engedélyeztek, amit alátámaszt az a tény is, hogy mintegy negyven megvizsgált pápai követi oklevél többségében alig adományoztak

máztak. Nikolaus Paulus: Indulgence as a social factor in the middle ages. New York, 1922. 40.

⁴¹ Schütz A.: Dogmatika i. m. 575–576.

⁴² H. C. Lea: History of auricular confession i. m. III. 168–169.

⁴³ DF 292 479. Eredetije: Archivio Segreto Vaticano, Registra Avenionensis (a továbbiakban: ASV Reg. Aven.) Aven. Vol. 104. fol. 471v.; DF 292 600. Eredetije: Archivio Segreto Vaticano, Registra Vaticana (a továbbiakban: ASV Reg. Vat.) Vol. 680. fol. 47r-v.

⁴⁴ Fraknói V.: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései i. m. II. 159. DF 292 603. Eredetije: ASV Reg. Vat. 680. fol. 288r.

⁴⁵ Josephus Hergenroether: Leonis X. pontificis maximi regesta. Friburgi Brisgoviae, 1884. 219–220.

száz napnál nagyobb elengedést, teljes búcsúról pedig csupán a vizsgált – minden bizonnyal hamis – 1511-es oklevélben van szó. A bíborosoknak is volt búcsúadási joga, amit erről fennmaradt oklevelek sora tanúsít. Ők nagyobb elengedést adhattak a püspököknél, vagyis száz napot. A hazai templomoknak a 14. századtól adott bíborosi búcsúk többsége nem magyar bíborostól származik, s a megvizsgált majdnem száz oklevél kapcsán elmondható, hogy míg a 14. századból maradt fenn Demeter esztergomi érsektől és Alsáni Bálinttól száznál több napos vezeklési enyhítést adományozó búcsúlevél, a 15–16. században azonban a római bíborosok az általuk adható száz napos elengedést a hazai templomoknak vagy kápolnáknak adott kiváltságok esetében nem lépték túl.⁴⁶ A kérdéses oklevél esetében tehát a feltételezett kibocsátó sem bíborosi, sem pápai követi tekintélyenél fogva nem adományozhatott teljes búcsút megszentelt helynek. Az sem feltételezhető továbbá, hogy bárki 1511-ben pápai követként és bíborosként a megengedettnél nagyobb kiváltságot adott volna, hiszen kortársai sem tették, vagy ha igen, nem ilyen feltűnően nagy mértékben.

Ezek után felmerül a kérdés, hogy ki és miért hamisított oklevelet a Szapolyai kápolna részére. Az első kézenfekvő hamisítóknek Hedvig és fiai tűnnek, hiszen ők az alapító hozzártartozói voltak, s az oklevelet a kápolna javára állították ki. Azonban több ellentmondást is felvetne a kérdés, elsősorban azt, hogy miért kellett oklevelet hamisítaniuk, amikor törvényes leszármazottakként valós kiváltságlevéllel is változtathattak volna korábbi rendelkezésükön. A változtatás oka lehetett volna Horváth János prépostságának ügye körüli tevékenységük. Lomniczi Horváth Jánost ugyanis már 1505-ben szerették volna prépostnak, ám ezt nem hagyta jóvá Bakóc Tamás János fiatal korára – mindössze tizenöt éves volt – és nem megfelelő teológiai képzettségére hivatkozva, így Hedvig Rómába küldte taníttatni.⁴⁷ Mekksey György és Csobádi László prépostsága után 1511-ben a család ismét Horváth Jánost nevezte ki, amibe ekkor Bakóc Tamás már feltétel nélkül beleegyezett, s 1511. február 3. után már ő volt a szepesi prépost.⁴⁸ Az 1511. április 19-én kelt oklevél tehát lehetne az esztergomi érsek irányába kifejezett köszönet megnyilvánulása is, tekintve, hogy a kápolnarektor választásának és ellenőrzésének a jogát a mindenkori esztergomi érsekre bízta. Ám ez még mindig nem indokolja az oklevélhamisítást. A kápolnával kapcsolatos rendelkezések megváltoztatása tehát a Szapolyai család esetében nem lehetett a hamisítás indítéka, így csakis a teljes búcsú kiváltság megszerzése motiválhatta volna Hedviget és fiait, ám nehezen elképzelhető, hogy a család így akart efféle kiváltságot szerezni, hiszen befolyásuk révén akár hiteles pápai oklevelet is kieszközölhettek volna. A Szapolyai család oklevélhamisítása ellen szól az is, hogy 1511. június 24-én Ulászló királlyal Hedvig és fiai megerősítették az eredeti, 1510-es oklevelet.⁴⁹ Nem lehetséges ugyanis, hogy Hedvig és fiai rendelkeztek a kápolnáról 1510 januárjában, ezt 1511

áprilisában megváltoztatták, majd az eredeti rendelkezést a királlyal 1511 júniusában átírták. Ráadásul nem ez volt az eredeti oklevél egyetlen átírása: 1562. április 4-én Bornemisza György prépost kérésére készült átírat a jászói konvent által, mely a Hosszúthóthy László prépost kérésére 1635. szeptember 27-én a szepesi konvent által készített átíratban maradt fenn.⁵⁰ Bornemisza György prépost 1573. augusztus 22-én is készíttetett egy átíratot a jászói konventtel, mely pedig Mária Terézia korában készült átíratban maradt fenn.⁵¹ Ezen kívül ismeretes egy további átírat, mely 1773-ban készült, és egy egyszerű másolat a 17. századból.⁵² Minthogy mindegyik átírat az eredeti oklevélről készült, minden bizonnyal a család életében és később is ezt tartották hiteles iratnak a kápolna és a rektor ügyeire és javadalmaira nézve.

Hedvignek és fiainak hamisítása tehát biztosan cáfolható, így a következő kérdést kell megvizsgálni: lehetséges-e, hogy az oklevélhamisító Hedvig és fiai környezetéből való személy volt. A szepesi konvent átírásában fennmaradt hamis oklevél tanúsága szerint Hedvig és két fia nevében Szepes, Regéc, Tállya és Tokaj prefektusa, Szmrecsáni Kristóf, Palotai Horváth Mihály, valamint Szemere Mihály jelent meg az átíratot kérni. Szmrecsáni Kristóf már Szapolyai Istvánnak is bizalmas embere és familiárisa volt, 1505-től haláláig szepesi alispáni címet viselt, s a szepesi, regéci, tokaji, és tállyai vár kapitánya is volt.⁵³ A források adatai szerint ezen kívül a szepesi káptalanban olvasókanonok volt, legkésőbb 1513-tól kezdve, ám már 1499-ben is viselt kanonoki címet.⁵⁴ Minden bizonnyal még Hedvig halála előtt, 1518-ban halt meg, és végrendeletében bőséges adományt tett a szepesi káptalan javára.⁵⁵ Horváth Mihály szintén a Szapolyai család bizalmas embere volt, amit elsősorban az bizonyít, hogy annak a Horváth Jánosnak volt az apja, aki később prépost lett. Ő szerezte meg Hedviggel történt csere révén Palochát, melyről a családot később nevezték.⁵⁶ Amikor fiát első ízben prépostnak jelölte a család, de ezt az érsek nem fogadta el, Horváth Mihályt – aki ekkor richnói várkapitány volt – bízta meg Hedvig, hogy a prépostság jövedelmeit kezelje.⁵⁷ Szemere Mihályról lehet a legkevesebbet tudni, biztosan mindössze annyit – egy 1518-as Szapolyai János erdélyi vajda által kibocsátott oklevél nyomán –, hogy kijárt neki az „egregius”, a „vitézlő” cím, vagyis az előkelőbb és vagyonosabb nemesek közé tartozott.⁵⁸ Az tehát mindhárom említetttről, különösen az első kettőről biztosan elmondható, hogy a Szapolyai családdal jó, bizalmi kapcsolatban voltak, így nem feltételezhető, hogy oklevelet hamisítottak volna, annál is inkább, mert semmiféle belátható érdekük nem fűződött hozzá. Az is kizárható, hogy 1511-ben

⁴⁶ Azonban a búcsúk összeadásával – amiről később lesz szó – ők is többet adtak, mint száz napot.

⁴⁷ *Hradsky J.*: Vándorlások a Szepességben i. m. 108.

⁴⁸ *Pirhalla Márton*: A szepesi prépostság vázlatos története kezdetétől a püspökség felállításáig. Lőcse, 1899. 138.

⁴⁹ DL 22 571.

⁵⁰ DF 263 703., DF257 963.

⁵¹ DL 21 984.

⁵² DF 272 259., DF 278 967.

⁵³ *Pirhalla M.*: A szepesi prépostság vázlatos története i. m. 113., 129. A Szapolyai család oklevéltára i. m. 205.

⁵⁴ DF 272 427. *Pirhalla M.*: A szepesi prépostság vázlatos története i. m. 120.

⁵⁵ DL 68 109. Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából. (Szerk. Bunyitay Vince–Rapaics Rajmund–Karácsonyi János.) I. (1520–1529). Bp., 1902. 4–8.

⁵⁶ *Pirhalla M.*: A szepesi prépostság vázlatos története i. m. 114.

⁵⁷ Uo. 130. *Analecta* i. m. III. 73–74.

⁵⁸ A Szapolyai család oklevéltára i. m. 407–408.

más hamisított volna, hiszen akkor még erejük, hatalmuk és befolyásuk teljében sem Hedvig, sem fiai nem engedték volna, hogy bárki megmássa eredeti akarataikat. A szájak tehát másfelé vezetnek. Minden bizonnyal inkább arra az időre, amikor a családnak már nem volt érdemben gondja a Szapolyai-kápolna ügyére, hiszen már Horváth János utódját is Ferdinánd király ajánlotta 1544-ben.⁵⁹ 1521-ben ugyanis meghalt Hedvig, és két fia közül György a mohácsi csatában vesztette életét 1526-ban, János erdélyi vajda pedig 1540 júliusában hunyt el, és egyetlen örököse, János Zsigmond csak ekkor született és kezdte el problémamentesen egyáltalán nem nevezhető uralmát.⁶⁰

Van még egy kérdés az 1511-es oklevéllel kapcsolatban, mely a későbbi hamisításra utal: azt lehet olvasni ugyanis benne, hogy a rektort kápolnaispánnak hívhatják. A kápolnaispán kifejezés a királyi kápolna vezetőjének elnevezése volt, s noha 1148-ban lehet vele először találkozni, minden bizonnyal már a 11. században is használták.⁶¹ Annak ellenére, hogy a kápolnaispán bizonyos feladatai, mint a hiteleshelyi tevékenység, a királyi levéltár őrzése, udvari panaszfeltevő szerv vezetése az idők folyamán megszűntek, alapvető liturgikus feladatait a középkor végéig megőrizte. Arról azonban nincs adat, hogy a kápolnaispán nevet más tisztségviselők is elnyerték volna. Más adatok tanúsága szerint sem használták a későbbiekben a „comes capellae” kifejezést a Krisztus Teste kápolna vezetőjére. 1537-ben Szapolyai János Nagykovácsi Ferencet nevezte ki a szepesi káptalanba kanonoknak, lektornak és kápolnarektornak, s utasította a prépostot és a többi kanonokot, hogy Ferencet erősítsék meg tisztségében, a javadalmakat adják át neki, s a káptalanban méltósága szerint stallumot biztosítsanak neki.⁶² Ebben az oklevélben Szapolyai következetesen rektorátusról beszél, s nem „comitatus”-ról, ahogyan Ferdinánd király is teszi 1551-ben kelt kiváltságlevelében, melyben Balázs szepesi prépostot bízta meg a káptalani tisztségekre, többek között a Krisztus Teste kápolna rektorátusára alkalmas személy kiválasztásával.⁶³ Így tehát vagy semmi hatása nem volt az 1511-ben készült hamisításnak, vagy – ami valószínűbb – később került sor a hamis oklevél kiállítására.

A hamis kiváltságlevelél keletkezési idejének másik lehetséges időpontja az 1553-as év, amikor az átírás készült. Az oklevél átírását Draskovich György jászói prépost végezte el, aki később horvát és dalmát bán volt, valamint érseki és bíborosi rangot is kapott. A jászói prépostság élén 1553 és 1557 között állt, 1557-ben királyi tanácsos és protonotárius lett.⁶⁴ Az átírást Szerdahelyi Máté szervitora, Horváth János kérte ura nevében, aki szepesi lektor és a Krisztus Teste kápolna ispánja volt. Horváth János prépost nevével való egyezés min-

den bizonnyal véletlen, s nem ugyanarról az emberről van szó, noha ekkor még valóban élt (1564-ben halt meg).⁶⁵ A pusztán névrokonság feltételezésének alapja, hogy Horváth János ekkorra ugyan már nem viselte a préposti címet, hiszen hosszas törekvések után 1543-ban végül sikerült lemondani, de hatalmaskodásai révén akkora vagyonra tett szert, hogy nem valószínű, hogy csupán szervitorként tüntették volna fel egy oklevélben. Az a személy, akinek lehetősége és komoly indítéka is volt az oklevél hamisításra, az átírás kérvényezője, Szerdahelyi Máté. Ő ugyanis mislyei prépostként az 1540-es évek végén, Pétervárad Balázs prépostsága idején került a szepesi káptalanba kanonoknak, és egyben ő lett a kápolna rektora is.⁶⁶ Balázs préposttal azonban összetűzésbe került, ugyanis a kápolna rektor számára Hedvig és fiai által 1510-ben kirendelt lakást nem foglalhatta el, mivel egy másik kanonok lakott benne. Ezért Máté Ferdinánd királynál bevádolta a prépostot, aminek hatására a kanonok távozott az épületből. Az ügy nagy port kavart a káptalan életében, s a rektor és a prépost közötti vitákhoz vezetett a következő években. Ferdinánd ugyan a lakás ügyében a rektor mellett döntött, azonban Balázs prépostot, a saját emberét – aki egyben tanácsadója és a pozsonyi kamara számvevő mestere is volt – meg kívánta erősíteni pozíciójában, ezért ruházta fel 1551-ben prépostságának idejére azzal a joggal, hogy a megüresedett kanonoki tisztségekre és a kápolna rektorátusára ő választhatott jó erkölcsű és alkalmas személyeket. Ferdinánd király tehát támogatta a prépostot, és 1553 májusában váci püspöknek is kinevezte, melyet III. Gyula pápa 1554-ben jóvá is hagyott.⁶⁷ Szerdahelyi Mátét ezzel szemben Oláh Miklós esztergomi érsek támogatta. Az érsek és a kápolnarektor közötti kapcsolat tanúja közös egri múltjuk. Oláh Miklós ugyanis 1542-ben egri nagyprépost volt, 1548-ban pedig sikerült elnyernie az egri püspökséget is, melyet 1544-ben még megtagadott tőle I. Ferdinánd.⁶⁸ Szerdahelyi Máté szintén Egerből került a Szepességbe, ahol kanonok volt az 1540-es években, tehát személyes kapcsolat mindenképpen lehetett közöttük, sőt, minden bizonnyal épp Oláh Miklós támogatására került a szepesi káptalanba.⁶⁹ Logikusnak látszik tehát a feltevés, hogy amikor Szerdahelyi összetűzésbe került Balázs préposttal, akinek az alapítók 1510-es rendelkezése szerint joghatósága volt felette, úgy döntött, hogy inkább támogatójának, Oláh Miklósnak tulajdonítja ezt a jogot, amihez csupán egy oklevelet kellett hamisítani. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy Oláh Miklóst 1553. május 3-án nevezték ki esztergomi érseknek, az oklevél hamisításra pedig néhány hónappal később, november 5-én került sor. Szerdahelyi tehát úgy másította meg az alapító család rendelkezését, hogy ne a vele ellenséges prépost, hanem támogatója, az esztergomi érsek dönthessen arról, hogy felelősen bánik-e a kápolna javaival, s méltó-e a tisztségre. Szerdahelyi emellett úgy döntött, hogy ha már hamisít, csökkenti a kiadásait azáltal, hogy csupán három káplán teljes

⁵⁹ Pirhalla M.: A szepesi prépostság vázlatos története i. m. 199.

⁶⁰ Engel Pál: Középkori magyar genealógia. Arcanum DVD Könyvtár. IV. (családtörténet, heraldika, honismeret). Bp., 2003. Szapolyai.

⁶¹ Solymosi László: Kápolnaispán. In: Korai Magyar Történelmi Lexikon. (9–14. század) (Főszerk. Kristó Gyula.) Bp., 1994.

⁶² Analecta i. m. I. 376–377.

⁶³ Analecta i. m. III. 86–87.

⁶⁴ Takács Emma: Draskovich György. In: Magyar Katolikus Lexikon. I–XVI. (Főszerk. Dr. Diós István.) Bp., 1996–2013. (a továbbiakban: MKL) II. 705–706.

⁶⁵ Pirhalla M.: A szepesi prépostság vázlatos története. i. m. 205.

⁶⁶ Uo. 220.

⁶⁷ Gál Ferenc–Erdő Péter: Pétervárad Balázs. In: MKL X.

⁶⁸ Szemes József: Oláh Miklós. Esztergom. 1936. 42–43., Gál Ferenc–Erdő Péter: Oláh Miklós. In: MKL IX.

⁶⁹ Pirhalla M.: A szepesi prépostság vázlatos története. i. m. 221.

ellátását kell fizetnie, s növeli a kápolna tekintélyét és bevételeit egy megígért teljes búcsúval. Mindezért Oláh Miklósnak mindössze három aranyforintot fizetett. Hogy Oláh Miklós tudott-e a hamisításról, arról biztos adat nincsen, ám tény, hogy Pétervárad Balázs prépostságát csak 1557. október 2-án fogadta el, s iktatta be őt javaiba.⁷⁰ Oláh Miklósról azt is lehet tudni, hogy esztergomi érsekségének kezdetétől erős törekvése volt az egyház megreformálása, megvédése a reformációtól, valamint javainak visszaszerzése és megőrzése. Ezért részt vett az 1550-es évek közepén tartott magyar országgyűlésen, ahol sokat tett az egyházi kiváltságok és javak megőrzéséért és visszaszerzéséért.⁷¹ 1557-től pedig hozzákezdett az egyház belső reformjához: megvizsgálta, hogy a javadalmasok megtartották-e hitüket, s törvényesen birtokolják-e javadalmaikat. Ennek a reformtörekvésnek lehetett egyik lépése, hogy beiktatta Pétervárad Balázst, miután megbizonyosodott arról, hogy törekvések egybeesnek, Balázs ugyanis hasonló lépéseket tett a szepesi káptalan javainak megőrzése és visszaszerzése érdekében.⁷² Úgy tűnik tehát, hogy Oláh Miklós kezdetben Szerdahelyi Mátét pártfogolta minden erejével, de mivel maga Szerdahelyi 1554. szeptember 2-án távozott a szepesi káptalanból, s 1557-ben az érsek meggyőződött Balázs prépost hithű és tisztességes törekvéseiről, nem látta értelmét, hogy a továbbiakban is megtagadja tőle támogatását.⁷³ Az 1511-re 1553-ban hamisított alapítói rendelkezés tehát minden bizonnyal egy káptalanon belüli személyes ellentét eredménye. A hamisításnak túlságosan nagy hatása nem volt a későbbiekben, ám szerepe lehetett abban, hogy a Péterváradit követő prépost utódja, Bornemisza György kétszer is átíratta az eredeti 1510-es oklevelet a jászói konventtel, először prépostsága legelején, másodszor pedig tíz évvel később.⁷⁴

A Szapolyai család által emelt Krisztus Teste kápolna tehát sem 1511-ben, sem a későbbiek folyamán nem nyert teljes búcsút. A hívek látogatását elősegítő kiváltsággal azonban kétszer is ellátták a kápolnát különféle egyházi vezetők. Elsőként 1503. július 15-én Mekksei János oroposzi címzetes püspök adományozott búcsút a kápolnát meglátogató híveknek.⁷⁵ Mekksei János a domonkos rend tagja volt, Bakóc Tamás esztergomi érsek segédpüspöke és egyházmegyei főesperes. 1503-ban a szepesi káptalanban tartózkodott, hiszen ott állította ki oklevelét, melyben a Szepesi Szent Márton-templomot, a Krisztus Teste kápolnát, a Szűz Mária- és a temetői Szent András-, valamint a préposti kúriában lévő Mindenszentek kápolnát meglátogató híveknek negyven napos búcsút engedélyezett. A kiváltság több mint hatvan ünnep, többek között Krisztus és Mária minden ünnepe, az apostolok, evangélisták, egyházdoktorok és minden jelentősebb szent emléknapjára szólt, vagyis jelentős látogatottságot biztosított a kápolna

számára. Három évvel később, 1506. november 20-án maga Hedvig hercegnő kért búcsút római bíborosoktól, ekkor már kizárólag a kápolna javára, melyet ekkor Szűz Mária-kápolnának írnak.⁷⁶ Ebben Jézus születésének hírüladásán (Szeplőtlen fogantatás, március 25.), Szűz Mária mennybevételén (Nagyboldogasszony, augusztus 15.), Szent István első vértanúnak ünnepén (december 26.), és a kápolna felszentelésének napján, továbbá pünkösöd utáni harmadik napon történő látogatás alkalmával, valamint kegyes adományozás esetén a híveknek száz nap búcsút engedélyeztek. Ez nem tűnik túlságosan nagy kiváltságnak a 16. századi búcsúadási mennyiségek fényében, ám az oklevél szövegének tanúsága szerint minden egyes bíboros adott száz napot, így jelentősen megnövekszik a búcsú mennyisége.⁷⁷ A középkorból több bizonyíték van arra, hogy a több kibocsátóval rendelkező oklevelek búcsúit összeadták. Ezt mutatják azok a kiváltságglevelek is, melyeknek plikájára vagy hátuljára felírták a búcsú tulajdonképpeni összegét. Ennek egyik kiváló példáját adják a besztercebányai Szűz Mária-templomnak és kápolnájának római bíborosoktól kapott búcsúlevelei: 1492-ben tizenkét római bíboros adott a templom temetőjében lévő imádkozóhelyet meglátogatóknak száz napos búcsút négy ünnepre és a felszentelés évfordulójára, 1494-ben tizennyolc bíboros a templomot négy ünnepre meglátogatóknak, 1503-ban pedig ugyanezen templom temetőjében lévő Szent Mihály-kápolnának adott két oklevélben ugyanaz a tíz bíboros öt-öt ünnepre kiváltságot, s mindegyik kiváltságlevelél hátulján megtalálható az összeadott száz napokból származó pontos összeg.⁷⁸ Elmondható tehát, hogy mindössze öt ünnepre engedélyezték csak a búcsút, ám összesen húsz bíborosról van szó, így a középkori értelmezés szerint összesen kétezer napot, azaz a vezeklés majdnem öt és fél évnyi enyhítését lehetett elnyerni, ami felért egy jelentősebb pápai engedéllyel. Az alapító, Szapolyai István özvegye tehát méltón gondoskodott a kápolna látogatottságáról és fenntartásáról.

Az alapítók és az általuk rendelt kápolnarektorok tehát a szepesi Szent Márton káptalani templomhoz kapcsolódó Krisztus Teste kápolna minden szükségéről gondoskodtak, amit a javadalmasokon és a búcsúkérvényeken kívül mutat az a tény is, hogy a prépostságról leköszönő Horváth János 1544-ben a kápolna bizonyos javait is elvitte magával: díszes szőnyeget, egyházi ruhákat és szentek ereklyéinek aranyozott tartóit.⁷⁹ A hely azokban a zavaros időkben is megőrizte jelentőségét, melyekben a Szapolyai család már nem tudott egyetlen férfitagja, János Zsigmond személyében hathatósan fellépni a családi érdekek és hatalmas vagyonuk védelmében, így a kápolna javairól való gondoskodás és a rektorságra alkalmas személy kinevezése is a préposttól, a Habsburg uralkodótól vagy az esztergomi érsektől függött. A Szapolyai-kápolnáról a későbbiekben is megfelelően gondoskodtak: a 19. században Samassa József egri érsek, majd 1879 és 1888 között Császka György szepesi püspök restauráltatta, így nyerte

⁷⁰ Takács Emma: Draskovich György i. m. 705–706.

⁷¹ Szemes József: Oláh Miklós i. m. 46–47.

⁷² Hradsky József: Vándorlások a Szepességben i. m. 111.

⁷³ Pirhalla M.: A szepesi prépostság vázlatos története. i. m. 221.

⁷⁴ Péterváradit Péter Pál pálos szerzetes, Oláh Miklós titkára követte a préposti székben, ám alig egy év után, 1561 áprilisában meghalt. Hradsky József: Vándorlások a Szepességben i. m. 112.

⁷⁵ DF 272 888. Nevét a vatikáni bejegyzésekben tévesen Meliche-nek írták. Diós István: Mekksei János. In: MKL

⁷⁶ DL 38 707.

⁷⁷ „...nos cardinales prefati, videlicet quilibet nostrum...”

⁷⁸ DF 280 710., DF 280 708., DF 280 668. és DF 280 721.

⁷⁹ Hradsky, J.: Szepesvármegye a mohácsi vész előtt. Szepesváralja. 1888, 105.

el mai formáját.⁸⁰ A gótikus stílusban épült kápolna a Szapolyai családnak köszönhetően a történelmi Magyarország egyik legszebb emléke lett. Amellett, hogy a mai kor embere a késő gótikus építészet egyik remekművében gyönyörködhet, a középkori főúri vallásosság egyik jeles megnyilvánulásának tanúja is. Noha a kápolna történetének teljes körű feltárása még várat magára, az 1553-as oklevélhamisítás a hely történetének egyik figyelemre méltó mozzanatát mutatja be.

FÜGGELÉK

1. SZ. OKLEVÉL SZÖVEGE

1511. április 19. – János bíboros, pápai követ megerősíti Hedvig Tescheni hercegnő és fiai oklevelét, melyben a Krisztus Teste kápolnáról rendelkeznek, és egyúttal teljes búcsút ad minden hívőnek, aki a kápolnát Krisztus Teste ünnepén meglátogatják.

Fennmaradt Draskovics György jászói prépost 1553. november 5-én kelt átiratában. Prímási Levéltár, Esztergom, Archivum ecclesiasticum vetus 1550. (DF 278 968 és DF 249 080.)

Omnibus Christifidelibus presentibus pariter et futuris presentium notitiam habituris. Georgius Draskowith prepositus et conventus ecclesie Beati Joannis Baptiste de Jazow.

Salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod nobilis Johannes Horwath, servitor reverendi domini Mathei Zerdahel lectoris ecclesie Scepusiensis ac comitis capelle (sacelli) Corporis Christi in latere eiusdem ecclesie fundatore nomine eiusdem et in persona eiusdem Mathei Zerdahely domini videlicet sui, nostram veniens in presentiam exhibuit nobis et presentavit quasdem litteras reverendissimi condam in Christo patris et domini domini Johannis miseratione divina tituli sancti Sixti Sacrosancte Romane Ecclesie presbiteri cardinalis etc. in pargameno patenter et sub pendenti sigillo suo privilegialiter conscriptas tenoris infrascripti, petens nos idem Johannes Horwath nomine dicti Mathei Zerdahely debita cum instancia, ut quoniam idem dominus Matheus sic ubi iuribus suis ita exposcentibus producende essent, propter inquietum turbulenti temporis statum easdem in specie circumferre formidaret, exemplum quoddam sive paria earundem litterarum in transsumpto eidem dare dignaremur.

Quarum quidem litterarum tenor est talis: Johannes miseratione divina tituli sancti Sixti sacrosancte romane ecclesie presbiter cardinalis, in Hungarie et Bohemie regnis ceterisque terris atque dominiis eisdem subiectis Apostolice Sedis legatus.

Ad futuram rei memoriam damus, quod nobiles ac egregii viri Christopherus Zmercheni (Szmrecsán) castrorum Cepus (Szepes) Regieth (Regéc), Talia (Tállya) et Tokay (Tokaj) prefectus; Michael Horwath de Palotha et Michael de Zemere, illustris ac magnifice domine Hedvigis ducisse Tessiniensis spectabilis quondam et magnifici domini Stephani de Sapolia palatini Hungarie ac perpetui comitis (Terre Scepus et Judicis) Comanorum (etc.) coniugis ac liberorum suorum spectabilium et magnificorum dominorum Johannis waywode Transilvanensis ac Georgii perpetuorum comitum

terre Cepus magistri curie nomine et in personis eorundem dominorum suorum cum litteris sufficientibus credentie, et pleni, ut vocant, mandati coram nobis constituti nos oraverint, ut limitationem, et ultimam memoratorum domine ducisse, et dominorum dispositionem, quam super negotiis capelle tituli sacratissimi corporis Christi, in meridionali latere collegiate ecclesie de Cepus diocesis Strigoniensis pro refrigerio animarum suarum et ex sese nascentium ac in corporum sepulturam multis sumptibus fieri curassent bonisque terrenis dotassent, tanquam perpetuo duraturam acceptaremus, confirmaremus inque sempiternam observationem litteris memorie commendaremus.

Insuper, quod eandem capellam nos ex legationis nostre auctoritate specialiter aliqua prerogativa, cui fideles in aevum gauderent, ornaremus, irritam vanamque revocando faciendo, rerum futurarum ratione habita, quam super ipsa capella prius limitationem, dispositionemque dicti fundatores fecissent.

In primis autem nomine, quorum supra, capellam, ac eius rectores, pro tempore constitutos reverendissimo domino archiepiscopo metropolitane ecclesie Strigoniensis in Hungarie moderno et futuro, ac protectioni eorum, tanquam metropolitanis, ac regni Hungarie primati commendarunt, apud eundem, eosdemque relinquentes collationem ipsius Capelle, si domum fundatorum unquam in femine deficere contigerit, ita tamen quod quibuscumque eam contulerint vel ante ipsos collata fuerit, rectores contra quoslibet turbatores in bonis et iuribus capelle tueantur.

Si vero iidem rectores negligentes rerum divinarum, vel bonorum dissipatores fuerint (re)conperti, ut meriti fuerint, puniantur, ac synodo sancte eorundem dominorum archiepiscoporum, semper interesse teneantur: in signum huiusmodi dispositionis, et sperande protectionis ternos aureos iustos dominis archiepiscopis offerent.

Ipsique rectores, non coram alio, quam vicario dominorum archiepiscoporum, utpote quibus ipsa capella dedicata ac eorum metropolitane basilice annexa perpetuo ex voluntate fundatoris est, iuribus astare citati debeant et testamentorum suorum confirmationem petant.

Et quoniam cura edificii, divinarumque necessitates et bonorum temporalium procuraciones penes rectores fundatores relictas volunt, idcirco ut rectores presens et futuri his atque aliis curis sufficiant ad divina in capella continuanda, ultra personam suam tres capellanos semper interteneant, eorumque victum diurnum rectores administrent, iustitiam faciant litigantibus, et testamenta confirmant, dispensentque res intestatorum atque iidem rectores altarium in capella existentium conferendi ius habeant, ut eorum possessoribus numerus in capella servientium augeatur: salvo tamen honore et reverentia prepositorum et capituli de Cepus, quam erga ipsos rectores, et eius colligate superioribus exhibebunt.

Nos igitur premissorum petitionibus piis et iustis nomine memorate domine ducisse ac dominorum comitum liberorum suorum, modo premissis factis inducti, ut inter christianos dei omnipotentis gloria, necnon gloriosissime virginis Marie et sanctorum omnium in terris honor propagetur, religioseque observetur, limitationem et ultimam dispositionem ipsorum fundatorum super negotiis predictis capelle factam, in perpetuam rei firmitatem acceptavimus et confirmavimus, immo acceptamus et confirmamus, dando ex nostre legationis auctoritate per merita passionis Christi, ac beatissime virginis Marie beatorum Petri et Pauli apostolorum, ac sanctorum omnium vere penitentibus et confessis absolutionem ab

⁸⁰ Divald K.: Építészeti emlékek. i. m. 18.

omnibus peccatis et culpis, exceptis votorum casibus, quicumque eandem capellam corporis Christi, singulis annis ipso festo Corporis Christi devotissime elemosinarum largitionibus, missarumque celebrationibus visitaverint.

Item elargimur, ut eius rectores a modo rubea cera tanquam honorati utantur, vocitentur et intitulentur comites capelle corporis Christi.

Nemo autem his nostris concessis sub excommunicationis pena irremissibiliter contraire volumus presumat.

Datis in monasterio Noztre diocesis Strigoniensis xiii kalendas may pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini domini Martini divina providentia pape quinti. Anno millesimo quingentesimo undecimo.

Nos itaque premissis legitimis petitionibus iuridice annuentes easdem litteras de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali transscribi et transsumi facientes earundem paria in presenti transsumpto litterarum nostrarum memorato domini Matheo Zerdahely duximus danda et concedenda. Datum feria sexta proxima ante festum Beati Martini episcopi et confessoris. Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio.

2. SZ. OKLEVÉL SZÖVEGE

1503. július 7. – *Mekcsei János püspök a szepesi Szent Márton káptalani templomot, A Krisztus Teste kápolnát, a Szűz Mária- és a Szent András kápolnát a felsorolt ünnepeken és azok nyolcadában meglátogató híveknek, valamint azoknak, akik adakoznak a templom és a kápolnák javára negyven napi búcsút engedélyez.*

Eredetije: Štátny archív v Levoči, Szepesi káptalan levéltára: Szepesi káptalan magánlevéltára: II. rész 24-1-5. (DF 272 888.)

Johannes, Dei et Apostolica Sedis gratia episcopus Oropinesis etc. Universis et singulis christifidelibus tam presentibus quam futuris presentium notitiam habituris.

Salutem in salutis largitiore.

Splendor paterne glorie, qui sua mundum ineffabili illuminat claritate pia vota fidelium de ipsius clementissima maiestate sperant tunc precipue benigno favore prosequuntur cum devota ipsorum humilitas sanctorum precibus et meritis adiuvatur.

Cupientes igitur, ut ecclesia collegiata Sancti Martini episcopi et confessoris ac capelle Corporis Christi ad latus necnon Beate Marie Virginis, Sancti Andree apostoli in cimiterio dicte ecclesie Sancti Martini et Omnium Sanctorum in curia prepositali Scepusiensis diocesis Strigoniensis site et constructe congruis honoribus frequentetur, et Christifideles eo libentius devotionis causa confluant ad easdem, quo ibidem dono celestis gratie operius conspexerint se reflectos, et a Christifidelibus iugiter veneretur, omnibus vere penitentibus, contritis et confessis prescriptas ecclesiam et capellas in omnibus festivitibus Beate Marie Virginis, duodecim apostolorum, quator evangelistarum et totidem doctorum, item Nativitatis,

Circumcisionis, Epiphanie, Cene Domini, Parascenes, Resurrectionis et Assencionis Domini, ac Pentecostes, Sancte et Individue Trinitatis, et Sacratissimi Corporis Christi, Nativitatis Beati Johannis Baptiste, Sancte Crucis, Michealis archangeli, item Sancti

Dominici confessori cum octavas eiusdem sancti Petri martiris de ordine predicatorum, sancti Thome doctoris de Aquino, Sancti Vincentii doctoris, Sancti Adalberti, Stephani, Georgii, Laurentii, Johannis, Pauli, Fabiani, Sebastiani, Cosme et Damiani martirum, Stephani et Ladislai regum ac Emerici ducis, Martini et Nicolai confessoris, Transfigurationis Domini, item Anne matris Marie, Sancte Katherine de Senis, Sancte Katherine virginis et martiris, Sancte Margarethe, Hedvigis et Elizabethis viduarum, Agnetis, Scolastice, Lucie, Dorothee, Apollonie, Barbare, Veronice, Anastasie, Cecilie, Sophie, et Margarethe virginum, et Omnium Sanctorum; et item in die dedicationis ecclesie et capellarum predictarum ac singulis diebus dominicis et octavis festivitatum predictarum octavas habentio devote visitantibus aut calices, ornamenta et libros dicte ecclesie et capellarum dederint, seu ad fabricam et conservationem eiusdem ecclesie et capellarum prefatarum manus porrexerint adiutrices, et totiens, quotiens id fecerint, in qualibet earundem de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate quadraginta dies indulgentiarum de iniunctis eis penitentibus in Domino misericorditer elargimur.

Presentibus perpetuis futuris temporibus valituris.

In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes litteras nostras fieri sigillique nostri pontificalis sub impressione fecimus communiri.

Datum in monte Sancti Martini in Scepus sabatho proximo post festum Beate Margarethe virginis et martiris, anno Domini millesimo quingentesimo tertio.

3. SZ. OKLEVÉL SZÖVEGE

1506. november 20. – *Római bíborosok a Szepességben lévő Szent Márton székesegyház Szűz Mária-kápolnáját a felsorolt ünnepeken meglátogató híveknek száz napi búcsút engedélyeznek.*

Eredetije: DL 38 707. (Kincstári levéltárból, MKA, Acta Jesuitica Scepus 1-1.)

Antonius Penestriensis et Raphael Albanensis episcopi, Dominicus tituli Sancti Marci, Guillelmus tituli Sancte Prudentiane, Nicolaus tituli Sancte Lucie in Septemsoliis, Johannes Stephanus tituli Sanctorum Sergy et Bachi, Petrus tituli Sancti Ciriaci, Ludovicus tituli Sancti Marcelli, Fatius tituli Sancte Sabine, Gabriel tituli Sancte Agathe, Robertus tituli Sancte Anastasie, Galeottus tituli Sancti Petri ad vincula et Franciscus tituli Sancte Cecilie presbiteri, Federicus Sancti Theodori, Johannes Sancte Marie in Dompnica, Julianus Sancti Angeli, Johannes Sancte Marie in Aquiro, Ludovicus Sancte Marie in Cosmedin, Amaneus titulo Sancti Nicolai in Carcere Tulliano et Carolus titulo Sanctorum Viti et Modesti in Macello martirum diaconi miseratione divina Sancte Romane Ecclesie cardinales.

Universis et singulis Christifidelibus presentes litteras inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera caritatis inducimus, tanto salubrius animarum suarum saluti providemus.

Cupientes igitur ut capella Beate Marie Virginis in latere collegiate ecclesie Montis Sancti Martini Strigoniensis diocesis, ad quam, sicut accepimus, dilecta nobis in Christi illustris domina Hedviga ducissa Thessenensis, relicta condam Stephani de Sapolya comitis

palatini Ungarie, ac dicte ecclesie structoris et edificatoris singularem gerit devotionem, congruis frequentetur honoribus, et a Christifidelibus iugiter veneretur ac in suis structuris et edificiis debite reparetur, conservetur et manuteneatur necnon libris, calicibus, luminaribus ornamentis ecclesiasticis et rebus aliis divino cultui inibi necessariis decenter muniatur, itaque Christifideles ipsi eo libentius devotionis causa confluant ad eandem et ad reparationem, conservationem, manutionem ac munitionem huiusmodi manus promptius porrigant adiutrices, quo ex hoc ibidem dono celestis gratie uberius conspexerint se refectos, nos cardinales prefati, videlicet quilibet nostrum per se supplicationibus prefate Hedvigo nobis super hac humiliter porrectis inclinati de omnipotentis Dei misericordia ac Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi omnibus et singulis Christifidelibus utriusque sexus vere penitentibus et confessis, qui dictam capellam in singulis videlicet Annunciationis et Assumptionis Beate Marie Virginis, ac Sancti Stephani (felette kicsivel: protomartiris), necnon tertie ferie Penthecostes ipsiusque capelle dedicationis festivitibus et diebus a primis vespers usque ad secundas vespas inclusive devote visitaverint annuatim, et ad premissa manus porrexerint adiutrices, pro singulis festivitibus sive diebus predictis, quibus id fecerint, centum dies de iniunctis eis penitentiis misericorditer in Domino relaxamus.

Presentibus perpetuis futuris temporibus duraturis. In quorum fidem litteras nostras huiusmodi fieri nostrorumque sigillorum fecimus apensione muniri. Datum Bononie in domibus nostris Anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo sexto, die vero vigesima mensis Novembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Julii divina providentia pape secundi anno tertio.

4. SZ. OKLEVÉL SZÖVEGE

1417. december 13. – János bíboros, nagyobb penitenciárius közvetíti a pálos rend és a laikus testvérek számára adott pápai kegyet, mely szerint szabadon választott gyóntatójuk halálos ágyukon teljes búcsút adhat nekik, a szerzetesek pedig cserébe minden pénteken a zsolozsma után az 50. zsoltárt kellett elimádkozniuk könyörgéssel, a laikus testvéreknek pedig öt Miatyánkot és öt Üdvözlégy Máriát kellett elmondaniuk.

Másolata: Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára, Kéziratár: Codices 115-28v (DF 286 489.)

Absolutio a pena et a culpa in articulo mortis concessa ad psalmum „Miserere mei Deus”, quem omnibus sextis feriis dicere tenemur imperpetuum.

Johannes, miseratione divina tituli Sancti Sixti presbiter Sancte Romane Ecclesie cardinalis, venerabilibus religiosus priori et fratribus Sancti Pauli primi heremite generaliter universis in Hungaria, et aliis mundi partibus constitutis ordinis Sancti Augustini regularem vitam professis, tam presentibus, quam futuris salutem et sinceram in Domino charitatem.

Spes, amor et fides devotissime Magdalene in magistro suo Domino Jhesu Christo ipsam dignam late indulgentie merito reddiderunt eo redemptore dicente: remittuntur sibi peccata, quia dilexit multum.

Sic vos, dilectissimi in charitate fratres et humiles servi Dei, sanctissimus in Christo pater et dominus, dominus Martinus divina providentia papa v. hac presenti die inferius annotata intercedentibus humiliter vobis, ut suam clementiam pro presenti spiritali indulto suppliciter implorantibus se reddidit gratiosum et attendens maxime, quod vos caducis huius fragilis seculi postergatis sub regulari observantia et obedientia salutari in divinis obsequiis pie et laudabiliter exponitis dies vestros, promerentes exinde spirituales gratias obtinere, vota vestra, illa presertim, que animarum salutem respiciunt, duxit ad exauditionis gratiam misericorditer admittenda.

Unde ipse sanctissimus dominus noster papa vestris in effectum supplicationibus inclinatus, ut confessor vester, quem quilibet vestrum, pater prior et successores vestri ceterique vicarii, priores, fratres, conversi et universi monasteriorum, locorum, conventuum et domorum dicti vestri ordinis presentes et futuri imperpetuum duxerit eligendum, omnium peccatorum suorum, de quibus corde contritus et ore confessus fuerit, semel tantum in mortis articulo plenam remissionem vobis et ipsis in sinceritate fidei unitate Sancte Romane Ecclesie, ac obedientia et devotio ipsius sanctissimi domini nostri pape vel successorum suorum Romanorum pontificum canonice intrantium persistentibus auctoritate apostolica concedere valeat, devotioni vestre indulget oraculo vive vocis.

Sic tamen, quod idem confessor de hiis, de quibus fuerit alteri satisfactio impendenda, eam vobis per vos, si supervixeritis, vel per successores et conventus ac ordinem vestros, si tunc forte transieritis, faciendam iniungat, quam vos vel illi facere teneamini, ut prefertur.

Et quod absit, propter huiusmodi gratiam reddamini procliviores ad illicita imposterum committenda, voluit et vult idem dominus noster papa, quod si ex confidentia huiusmodi gratie aliqua forte committeretis, quoad illa predicta remissio vobis nullatenus suffragetur.

Quodque a die, qua presens sua concessio vobis et successive aliis futuris fratribus predictis innotuerit, singulis sextis feriis imperpetuum ultra horas, ad quas estis et alii dante Domino erint ex professionis vinculo obligati psalmum „miserere mei Deus” etc. cum oratione „Deus in perpetuum est” etc., conversi vero et alii vestre religioni suppositi in huiusmodi gratiam comprehensi quinque Pater Noster et totidem Ave Maria semel et devote dicere teneamini et etiam teneantur. Et si aliqui ex dictis sextis feriis essetis vel aliquis vestrum existere impediti, die sequenti vel aliis cum primis commoditas aderit, modo simili supplere psalmum et orationes teneamini et ipsi futuri etiam teneantur.

Mandans vobis idem sanctissimus dominus noster pariter et iniungens, quatenus de supradicta gratia vobis, ut perfertur, per sanctitatem suam misericorditer erogata et in ea contentis litteras nostras testimoniales mentionem plenariam facientes concedere deberemus ad fidem presentium et memoriam futurorum.

In cuius rei testimonium volentes, ut tenemur, mandatis apostolicis obedire presentes fieri ac nostri maioris et consueti sigilli fecimus apensione muniri. Datum Constantie, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimo septimo, indictione x., die lune, tertiodecimo mensis Decembris, pontificatus eiusdem sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Martini pape v. anno primo.